

**Yabancı Dil Öğretiminde Ders Gözlem Uygulamalarının Kalite
Güvencesi Çalışmalarına Katkısı**

The Contribution of Classroom Observation to Quality Assurance in
Foreign Language Teaching

Recep ÖZBAY*

Öz

Yabancı dil öğretiminde uluslararası ölçekte kalitesi güvence altına alınmış bir yapının oluşturulması, öncelikle bu alanda istihdam edilen öğretmen/öğretim elemanlarının sahip oldukları mesleki yeterliklerin yükseltilmesi ile sağlanabilir. Yabancı dil öğretimi yapan eğitim kurumlarının, kalite güvencesi ve akreditasyon çalışmaları kapsamında yürütmeleri gereken bir dizi akademik, teknik ve idari çalışma içinde ders gözlemleri de yer almaktadır. Ders gözlem uygulamalarının öğretim sürecinin önemli bir parçası olduğuna yönelik bilimsel vurgular kuvvetlenerek artmaktadır. Öğretmen/öğretim elemanlarının sınıf içi mesleki etkinlikleri diğer meslektaşları tarafından gözlemlenebilir ve değerlendirilebilir süreçler olmalıdır. Amacı ve kapsamı doğru belirlenmiş ders gözlemleri, bir taraftan sürdürülebilir yabancı dil öğretimi anlayışının gelişmesine, diğer taraftan da eğitim-öğretim programlarının daha saydam hale gelebilmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Ders gözlem uygulamaları ile öğretmen/öğretim elemanlarının denetimi değil, aksine onların mesleki dayanışma içinde, çağdaş yabancı dil öğretimi ölçütleri doğrultusunda gelişimleri amaçlanmaktadır.

Ders gözlem uygulamalarının Hacettepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu'nda görev yapan öğretim elemanları tarafından nasıl algılandığı yönündeki düşünce ve değerlendirmeleri uygulanan bir anket ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket sonuçları, öğretim elemanlarının ders gözlem uygulamalarının devreye alınmasına genelde olumsuz yaklaşıtlarını ve ders gözlem sonuçlarının nasıl değerlendirileceğine yönelik kuşkuları olduğunu göstermektedir. Bu olumsuz değerlendirmelerin giderilmesi, ders gözlem uygulamalarının mesleki gelişim sürecinin doğal bir parçası olduğunun benimsenmesi ile mümkün olabilecektir. Öğretim elemanlarının sınıf içi etkinliklerini mesleki dayanışma anlayışı içinde karşılıklı olarak gözlemleyebilmeleri, yabancı dil öğretiminin daha işlevsel bir yapıya kavuşmasına yardımcı olacaktır.

Anahtar sözcükler: Yabancı dil öğretimi, kalite güvencesi ve akreditasyon, ders gözlem, Hacettepe Üniversitesi

* Okutman Dr., Hacettepe Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Almanca Birimi,
rozbay@hacettepe.edu.tr

Abstract

Constructing a foreign language teaching structure, the quality of which is internationally accepted, could primarily be achieved by improving the professional efficiency of teachers/instructors in charge. Among a series of academic, technical and administrative tasks which foreign language teaching institutions are to conduct within the context of quality assurance and accreditation, are classroom observations. Stronger scientific emphases are put onto the practice of classroom observation as an important part of the teaching process. The classroom activities of teachers/instructors should be processes that can be observed and evaluated by their colleagues. Classroom observations with adequate objectives and scope will contribute both to the improvement of sustainable language teaching and to the accountability of educational programmes. The main target of the practice of classroom observation should not be for the inspection of teachers/instructors but rather for their improvement in accordance with current criteria for language teaching and professional collaboration.

The interpretation of how classroom observation practices are perceived by the instructors at School of Foreign Languages, Hacettepe University is determined by a questionnaire. The results from the questionnaires indicate that the instructors have negative sentiments regarding the practice of classroom observations and have doubts concerning how the data gathered from these observations would be evaluated. To eliminate these negative opinions is possible only through developing an understanding that classroom observation is a natural part of professional improvement. Creating an environment in which fellow instructors will be able to observe each other's classroom activities in a professionally collaborative way will render foreign language teaching more functional.

Keywords: Foreign language teaching, quality assurance and accreditation, classroom observation, Hacettepe University

Giriş

Ülkemizde gerek ilk ve orta gerekse yükseköğretimde istihdam edilen yabancı dil öğretmen/öğretim elemanlarının çağdaş ve sürdürülebilir öğretim yöntem ve teknikleri ile yeterince donatılmış olmamaları, yabancı dil öğreniminde arzulanan hedeflerin elde edilememesinde en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Öğretmen/öğretim elemanı değiştikçe, ders işleyişindeki yöntem ve tekniklerin fazlaca değiştiği bir ortamda, öğretim hedeflerine ulaşmakta zorluklar yaşanması olağandır. Bu sorunun giderilebilmesi için, öncelikle yabancı dil öğretmeni yetiştirme düzenimizin değerlendirilerek gerekli güncelleme ve yeniden yapılanmaların devreye sokulması gerekmektedir. Bir yabancı dili öğrenim süreci öğrencide heyecan yarattığı sürece başarılı olma olasılığı oldukça yüksektir. Bu nedenle, yabancı dil öğretmeninin/öğretim elemanının ders işleyişinde kullandığı yöntem ve teknikler, öğrencinin yabancı dile bakış açısı ile başarısında önemli rol oynar.

Yükseköğretimde yabancı dil öğretiminden sorumlu öğretim elemanlarının bir kısmında eğitim formasyonunun olmayışı, homojen bir öğretim modeli oluşturmayı güçleştiren diğer bir etkidir. Öğretim yöntem ve teknikleri açısından donanımsız öğretim elemanları genel olarak birbirlerinden tamamen ayrışık bir biçimde ve ağırlıkta öznel deneme-yanılma yöntemleri ile öğretim yaparlar ve yıllar içinde aynı yöntemle bağlı olarak da mesleki donanımlarını geliştirmeye çalışırlar. Bu süreçte kurumsal bir yapı içinde meslektaşların deneyimlerini paylaşması ve derslerini karşılıklı olarak gözlemlemesi başvurulan bir yöntem değildir.

Bir öğretim elemanının arzulanan düzeyde sınıf içi etkinliğe kavuşması için mesleki geliştirme çalışmaları yapması gerekir. Bu çerçevede, ilk istihdam sonrasında belirli bir süreç içinde öğretim elemanlarının çağdaş yabancı dil eğitim-öğretim yöntem ve teknikleri açısından donatılması ve bu donanımın geliştirilmesine katkı yapabilecek ders gözlem uygulamalarının devreye alınması da, sürdürülebilir ve eşgüdümlü bir eğitim-öğretim anlayışının yerleşmesine önemli katkılar yapacaktır. Meslek içi eğitim çalışmaları kapsamında öğretim elemanlarının verdikleri derslerin diğer meslektaşları tarafından gözlemlenmesi ve bu gözlemler sonucunda elde edilen deneyimler ve değerlendirmeler ışığında ortak eksikliklerin belirlendiği noktalarda destekleyici mesleki çalışmalar yapılmalıdır. Bu süreçlerin teknik ve akademik açıdan sağlıklı yürütülebilmesi için de, mesleki geliştirme etkinliklerinden sorumlu bir birimin oluşturulması gereklidir.

Yabancı Dil Öğretiminde Kalite Güvencesi Kapsamında Ders Gözlem

40'dan fazla Avrupa ülkesinin 'Bologna Süreci'nde 'ortak yüksek öğretim alanı' oluşturma hedefi doğrultusunda giderek önem kazanan kalite güvencesi çalışmalarına önümüzdeki dönemde daha da hız verileceği beklenmektedir. Bu süreçte, eğitim kurumlarının verdikleri eğitim-öğretim hizmetleri açısından belirlenmiş ortak kalite ölçütlerine uyumlulukları ve denklikleri saptanmaya çalışılacaktır. Yabancı dil öğretiminde bu çalışmalara hazırlık olarak görülebilecek meslek içi uygulamalara ülkemizde de daha fazla gecikmeden başlanmalıdır.

Yabancı dil öğrenme ortamının çağdaş ölçütler doğrultusunda daha saydam ve sürdürülebilir bir program süreci içinde yürütülmesini amaçlayan kalite güvencesi çalışmalarının kurum bünyesinde zamanla yaratacağı olumlu değişim ve gelişmeler:

- Rekabet gücü yüksek bir eğitim kurumunun oluşması,
- Mevcudu koruyan değil, alanında değişim ve gelişim içinde olan bir yapılanmanın sağlanması,
- Yabancı dil öğretim yöntem ve tekniklerinin etkin olarak güncellenmesi,
- Yabancı dil öğretimi için gerekli olan çağdaş teknik donanımların devreye girmesi,
- Yönetim, öğretim elemanı ve öğrenci arasında etkili iletişim ve paylaşımın gelişmesi,

- Öğretim programlarının ve hedeflerinin saydam hale gelerek öğrenci tarafından da takip edilebilir duruma gelmesi,
- Öğretim elemanları arasında deneyim ve bilgi alışverişinin yaygınlaşması olarak sıralanabilir. (Özbay, 2008)

1960'lı yıllardan buyana öğretmen eğitiminde kaliteyi artırmak ve özellikle de aday öğretmenlerin yetiştirilmesi çalışmalarında kullanılan 'mikro öğretim modeli'nin ülkemizde de yer yer ve daha çok aday öğretmenlerde kullanıldığı görülmektedir (Demirel, 2007a). Bu yöntemin genel bir yaygınlığa kavuşma olanağı teknik nedenlerle zor görünmektedir. Benzer bir amaca yönelik olarak, öğretmenlerin öğretim teknik ve yöntemleri ile sınıf içi etkinliklerinin daha çok mesleki dayanışma ve paylaşım ilkeleri doğrultusunda değerlendirilebilmesi için, öğretmenler arasında karşılıklı olarak ders gözlemlerinin de yapılması önerilen bir modeldir (Parrott, 1993). (ing. classroom observation, fr. observation des classes, alm. Unterrichtsbeobachtung/ Unterrichtshospitation)

Ülkemizde ders gözlem denildiğinde, öncelikle ilk ve ortaöğretimdeki öğretmenlerin müfettişler tarafından denetlenmesi anlaşılmaktadır. Çağdaş tanımlarda ise, ders gözlemin daha geniş bir çerçeve içinde, bir öğretmen/öğretim elemanının tüm mesleki yaşamı boyunca devam eden bir süreç olması gerektiği vurgulanmaktadır. Ders gözlem bilinçli ve ustaca yapıldığında öğretim kalitesinin artırılmasına katkı yapan önemli bir araç olarak kullanılabilir. Kötü bir gözlem uygulaması ise, (öğretmen ve öğrenciler tarafından) tehdit olarak algılanabilir (Wragg, 1999).

Akreditasyon kurumlarının yabancı dil öğretiminde kalite güvencesini sağlama yönünde yer yer bir mesleki gereklilik olarak öngördüğü ders gözlemleri ülkemizde yükseköğretimde uygulanan bir model değildir. Halbuki, uluslararası ölçekte ve denklikte yabancı dil öğretimi yapabilmek için, öğretim yöntemleri açısından ortak ölçütlerde birleşen öğretim elemanları belirleyici konumdadır. Bu nedenle de, bir yabancı dil öğretimi kurumu içinde görev alan öğretim elemanlarında öğretim yöntem ve teknikleri açısından ortak ölçütler sağlanamadığı sürece, bu alanda kalite güvencesi çalışmalarının olumlu sonuçlar vermesi oldukça güçtür.

Ders Gözlem Uygulaması Hangi Amaçla Yapılmalıdır?

Ders gözlem uygulamasının arzulanan amaçlar doğrultusunda kullanılabilmesi için, uygulama öncesinde iki ön koşulun gerektirdiği algılama ve yapılanmanın sağlanması büyük önem taşımaktadır:

1. İş birliği anlayışı ve hazır bulunuşluk: Ders gözlemin doğru sonuçlar vermesi ve mesleki dayanışma ile bilgi alışverişini yaygınlaştırması açısından öğretmenlerin işbirliği anlayışı ve hazır bulunuşluğu uygulamalar öncesinde sağlanmalıdır (Ziebell, 1998; 2002).

2. Ders gözlemin sınırı: Gözlem uygulaması sadece gözlemi yapılan dersle sınırlandırılmalı ve geribildirim yönünde karşılıklı bilgi aktarımına dayanmalıdır (Schratz, Iby, Radnitzky, 2000).

Ders gözlem uygulamasının devreye alınmasında ilgili öğretmen/öğretim elemanlarında genel bir gönülsüzlüğün görülmesi normal karşılanmalıdır. Bu nedenle, ders gözlem uygulamaları başlatılmadan önce ilgili akademik personelin ders gözlemin amacı ile ilgili olarak doğru bilgilendirilmesi ve ders gözlem uygulaması için hazır bulunuşluğunun sağlanması, amaçlanan olumlu sonuçların alınması yönünde en belirleyici etkidir. Tamamen saydam bir anlayış ve ortamda yürütülmesi gereken bu uyum çalışmaları için bir demokrasi ikliminin oluşturulması gereklidir. Tüm süreç bir ekip çalışması ve dayanışmacı bir anlayış içinde yürütülmelidir.

Diğer bir meslektaş tarafından dersi gözlemlenen öğretmen/öğretim elemanı ‘verilen ve alınan mesajlar’ açısından ikili bir etkileşim içinde bulunur:

Verilen mesaj	Alınan mesaj
güncel sınıf içi etkinliğinin gözlemlenmesine izin vererek kendi mesleki yetkinliğini göstermek	sınıf içi etkinliği ile ilgili geri bildirim almak
bireysel mesleki yeterlik ve fikirlerini diğer meslektaşlarının değerlendirmesine ve kullanımına sunmak	bireysel gelişim potansiyeli açısından güçlü ve zayıf yönlerini görmek

Dersinin gözlemlenmesine izin veren bir öğretmen, sınıfının kapısını diğer meslektaşlarına açma cesaretini gösterirken, aynı zamanda kendi mesleki bilgi ve deneyimlerini, hazırladığı ders materyallerini ve öğretme davranışlarının tümünü de gözleme açmış demektir. Bu davranış öğretim sürecinin saydamlaşması yönündeki en önemli adımdır.

Sınıf ortamında öğretmen ve öğrenciler dışında üçüncü birinin gözlem amacıyla bulunmasının normal ders akışına olumsuz etki edebileceği kanısı yaygındır (Altrichter, 1998). Bu kaygının giderilmesi için, planlanma aşamasında gözlemi yapacak tüm öğretmen/öğretim elemanlarının ortak bir platformda ders gözlemin amacına yönelik olarak aşağıdaki sorulara yanıtlar aramasında yarar vardır:

- Neyi hangi nedenle gözlemlemek istiyorum?
- Hangi noktalara odaklanmalıyım?
- Ne zaman ve ne kadar süre gözlemlemeliyim?
- Gözlem esnasında neleri değerlendirmeliyim?
- Gözlem sonuçlarını nasıl değerlendirmeliyim?

Bu sorulara bulunacak yanıtlar doğrultusunda, bir taraftan gözlemcilerin ders gözlem uygulamasındaki çıkış noktaları ve işlevleri tespit edilirken, diğer taraftan da gözlemcilerin aşırıya kaçabilecek bireysel yargıları engellenmiş olacaktır.

Ders Gözlem Sonuçları Nasıl Değerlendirilmelidir?

Ders gözlem sonrasında yapılan gözlemin nasıl bir algılama ve yöntem içinde değerlendirileceği önemli bir sorundur. Ders gözlemin tamamen bir mesleki dayanışma çalışması olduğunun vurgulanması açısından, gözlem sonrası yapılacak olan değerlendirmelerde aşağıdaki ilkelere uyulması sağlıklı sonuçlar alınmasına katkı yapacaktır (bkz. ayrıntılı bilgi için Schratz, Iby, Radnitzky, 2000).

- Yapılan değerlendirmenin bir yanlış/doğru analizi olmadığı, sadece dışarıdan bakan bir meslektaşın, yeni mesleki açılımlara neden olabilecek görüşleri olduğu vurgulanmalıdır.
- Değerlendirme sadece gözlemi yapılan dersle sınırlı olmalı ve genel mesleki yargı, değerlendirme ve sınıflandırmalardan kaçınılmalıdır.
- Ders gözlem ve sonrasında yapılan değerlendirme aşamaları ayrı tutulmalıdır.
- Değerlendirme cümleleri genel ifadeler yerine, “Ben.....” biçimindeki öznel ifadelerle yapılmalıdır.
- Dersi gözlemlenen öğretmenin görüşlerini dile getirmesine yeterince fırsat verilmelidir.
- Gözlemi yapan öğretmen, dersi gözlemlenen öğretmenin yerine kendini koyarak onu anlamaya gayret etmelidir.
- Değerlendirmelerde açık olunmalı, bu değerlendirmelerin kişisel düşünceler olduğu sıkça belirtilerek, değerlendirmeler gerekçelendirilmelidir.
- Sadece olumsuz noktalara değil, gözlemlenen olumlu davranışlara da vurgu yapılmalıdır.
- Geribildirim sonrasında, öğretmenler daha uzun süreli bir bilgi alış verişi sürecinde kalarak gelişen ve değişen deneyimlerini paylaşmalıdır.
- Gözlem sonuçları rahat ve dostane bir fiziki ortamda değerlendirilmelidir.

Öğretmenlerin mesleki gelişimleri için sahip oldukları öğretme davranışları ile ilgili olarak düzenli geribildirimlere gereksinimleri olmalıdır. Bu geribildirimleri en iyi alabilecekleri kişi de en yakınındaki meslektaşdır. Geribildirim sürecinde ve sonrasında gözlemi yapan öğretmen ve dersi gözlemlenen öğretmenin yaklaşım ve tutumlarının ders gözlem uygulamasının sürdürülebilir bir yapıya kavuşması açısından belirleyicidir.

Gözlemi yapan öğretmen/öğretim elemanının geribildirimleri;

- Belirli ve somut davranışlara yönelik olmalı,
- Yargı içermemeli ve kanıta dayalı olmalı,
- Güvenilir olmalı ve anlaşılır terimlerle önemsenerak sunulmalı,
- Mesleki gelişim için özel yollar/yöntemler göstermeli,
- Yeni ya da genişletilmiş stratejiler yaratmak için cesaret vermelidir. (Jonson, 2002)

Dersi gözlemlenen öğretmen/öğretim elemanı geribildirimlerde;

- Değerlendirmelerin nasıl söylendiğinden çok söylenenlere odaklanmalı,
- Geribildirime eleştiri olarak değil, bilgi olarak bakmalı,
- Eski bilgilerin savunulmasından çok yeni bilgilerin edinilmesine yoğunlaşmalı,
- Genellemeleri kabul etmek yerine özelleri araştırmalı,
- Tüm tarafların yararı için söylenenleri ana hatlarıyla özetleyerek açıklamaya odaklanmalıdır. (Portner, 2002)

Ders Gözlem Uygulamalarının Kurumsal ve Bireysel Yansımaları

Ders gözlem uygulamalarının kurum içinde etkin, işlevsel ve mesleki dayanışma çerçevesinde yaygınlaştırılabilmesi ile;

- Kurum içi çalışma ikliminin iyileştirilmesi ve dinamik bir yapıya kavuşturulması,
- Saydam ve homojen bir eğitim-öğretim anlayışının geliştirilmesi,
- Öğretim elemanları arasında bilgi ve deneyim aktarımlarının yaygınlaştırılması,
- Öğretim yöntem ve teknikleri açısından ortak eksikliklerin tespit edilmesi,
- Yetersizlik tespit edilen ortak konularda hizmet içi eğitim seminerlerinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır. (Özby, 2008)

Yabancı dil öğretimini yürüten öğretim elemanlarının kendi deneme-yanılma yöntemleri yerine, meslektaşları ile ders gözlem uygulaması içine girmeleri, süreç içinde çok yönlü bir etkileşim ortamı sağlayacaktır. Öğretim elemanları, bir yandan kendi eğitim-öğretim yetkinliklerini karşılaştırma olanağı yakalarken diğer taraftan da diğer meslektaşlarının mesleki donanımlarından yararlanma olanağına kavuşacaklardır. Genel eksikliklerin tespit edilmesi durumunda da, kurum içi mesleki ve hizmet içi eğitim çalışmaları ile eksikliği hissedilen konuların telafisi sağlanabilecektir.

Ders gözlem uygulaması ile hem çağdaş eğitim-öğretim yöntemlerinin etkinleştirilmesi, hem de öğretim program içeriklerinin saydamlaşması amaçlanmaktadır. Saydamlaşmanın yaratacağı olumlu etki ile de, sadece öğretim elemanları değil aynı

zamanda öğrenciler de tüm öğretim süreci hakkında daha nesnel bilgilere sahip olacaklardır. Saydamlaşan öğretim süreci anlayışıyla da öğrenci, yabancı dil öğrenimi serüveninde öğretim elemanı değiştikçe ders işleyişinde köklü değişikliklerin olmayacağını bilecektir.

Tüm sürecin gerek öğretim elemanları gerekse öğrenciler açısından bütünüyle saydam hale dönüşebilmesi, uluslararası ölçekte denkliliği sağlanmış ve kalitesi güvence altına alınmış bir eğitim-öğretim anlayışının yolunu açacaktır.

Hacettepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Ders Gözlem Uygulamaları ve Değerlendirilmesi

Hacettepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu bünyesinde kalite güvencesi çalışmaları çerçevesinde Avrupa Kalite Denetim Kurumu ile (EAQUALS – The European Association for Quality Language Services) sağlanan temas sonucunda ön çalışmalar başlatılmış ve bu kapsamda da ders gözlem uygulamalarına ilk kez 2007-2008 eğitim-öğretim yılı itibarıyla geçilmiştir. Ders gözlem uygulamasında yöntem olarak, yüksekokul bünyesindeki öğretim elemanlarının derslerinin birbirleri tarafından gözlemlenmesi tercih edilerek, ders gözlemin idari açıdan bir denetim aracı olmadığı gösterilmek istenmiştir. Ders gözlem esnasında yazılı notlar almak, dersin bir kısmını görüntülü/sesli kayıt etmek gibi yöntemler, dersi gözlenen öğretmenlere ve öğrencilere sıkıntı verebilmektedir (Wragg, 1999). Bu nedenle, gözlemci öğretim elemanından değerlendirmelerini gözlem esnasında değil, ders gözlem sonrasında bir form üzerinde yapması uygun bulunmuştur. Değerlendirmelerin belirlenmiş ortak ölçütlerde yapılabilmesi için de üç yabancı dilde ortak bir ders gözlem formu geliştirilmiştir. (EK1a-b-c: İngilizce, Almanca ve Fransızca ders gözlem formu)

Yabancı dil öğretiminde ders gözlem uygulamasının öğretim elemanları tarafından genel olarak nasıl algılandığı yönündeki düşünceleri, yüksekokul bünyesinde görev yapan 136 yabancı dil okutmanına ilk gözlem uygulaması sonrasında uygulanan 15 maddelik bir anketle tespit edilmeye çalışılmıştır.

2007-2008 eğitim-öğretim yılı Bahar Dönemi sonunda 136 yabancı dil okutmanına uygulanan anketin sonuçları aşağıda çıkartılmıştır. (Anket sonuçları; ilgili seçeneğin ankete katılan 136 öğretim elemanının (okutman) kaçı tarafından ve yüzdesel olarak hangi oranda tercih edildiğini göstermektedir. Yanıtların tümünde 136 denek sayısına ulaşamamasının nedeni, ilgili soruya bazı öğretim elemanları tarafından yanıt verilmemesidir.)

Ders Gözlem Uygulamalarına İlişkin Anket Çalışması

Ankete katılan öğretim elemanı sayısı : 136

1. Cinsiyet: K: E:

2. Mesleki deneyim:

0-3 yıl : 3-5 yıl: 5-10 yıl: 10 yıl ve üstü:

3. Bugüne kadar dersiniz kaç kez gözlemlendi?

Hiç : 1 kez : 2-3 kez: 3 kez ve üstü: **4.-8. Sorulara evet/hayır biçiminde yanıt veriniz.**

Evett	%	Hayır	%	
66	48,5	70	51,5	4. Yabancı dil öğretiminde ders gözlem gerekli midir?
54	41,2	77	58,8	5. Siz, dersinizin gözlemlenmesini ister misiniz?
57	44,5	71	55,5	6. Siz, bir meslektaşınızın dersini gözlemlemek istermisiniz?
23	18,9	99	81,1	7. Ders gözlemin habersiz yapılmasını ister misiniz?
53	42,4	72	57,6	8. Değerlendirme sonuçları açıklanmalı mıdır?

9. Ders gözleminin kimler tarafından yapılması daha uygundur?

	%	
5	4,0	a) Birim idarecileri tarafından (Birim Başkanı ve Koordinatörler)
34	27,0	b) Meslekte en az 10 yıl deneyimi olan öğretim elemanları tarafından
61	48,4	c) Tüm öğretim elemanları tarafından
26	20,6	d) Kurum dışı öğretim elemanları tarafından

10. Ders gözlem hangi periyotlarla yapılmalıdır?

	%	
29	24,8	a) İki yılda bir kez
50	42,7	b) Her eğitim-öğretim yılında bir kez
33	28,2	c) Güz ve Bahar dönemlerinde birer kez
5	4,3	d) Ayda bir kez

11. Ders gözlem ne kadar sürmelidir?

	%	
15	13,0	a) 15 dakika
37	32,2	b) 15-30 dakika
61	53,0	c) Bir ders saati
2	1,8	d) 2-3 ders saati

12. Ders gözlem sonuçları nasıl değerlendirilmelidir?

	%	
93	83,8	a) Sadece gözlemi yapan öğretim elemanı ile birlikte
9	8,1	b) Tüm birim elemanları ile birlikte
2	1,8	c) Birim idarecileri ile birlikte
7	6,3	d) Puanlama yapılarak

13. Dersinizin gözlemlenmesi esnasında ne hissedersiniz?

Evet	%	Hayır	%	
68	56,7	52	43,3	a) Etkilenmem, dersime alıştığım biçimde devam ederim.
81	72,3	31	27,7	b) Denetim ortamında olduğumu hissedirim.
42	38,2	68	61,8	c) Başarılı bir görüntü sergilemek için, her zamankinden daha fazla çaba harcarım.
74	65,5	39	34,5	d) Yanlış değerlendirebileceğimi düşünürüm.
53	47,3	59	52,7	e) Öğrencilerimle olan iletişimimi olumsuz yönde etkileyeceğini düşünürüm.
61	52,6	55	47,4	f) Hata yapmaktan korkarım.
88	78,6	24	21,4	g) Uyguladığım öğretim yönteminin başkaları tarafından bilinmesinden memnun olurum.

14. Ders gözlemin yaygınlaşması ile yabancı dil öğretiminde nasıl bir etkilenme olabilir? (Her seçeneği evet/hayır biçiminde yanıtlayınız.)

(Her seçeneği i evet/hayır biçiminde yanıtlayınız.)

Evet	%	Hayır	%	
53	46,5	61	53,5	a) Öğretim elemanları arasında mesleki dayanışma artacaktır.
59	51,8	55	48,2	b) Daha saydam bir eğitim-öğretim anlayışı gelişecektir.
70	59,3	48	40,7	c) Öğretim elemanları arasında gerginlik yaratacaktır.
62	50,8	60	49,2	d) Homojen bir öğretim yönetimi sağlanması yönünde katkı olacaktır.
57	46,3	66	53,7	e) Yönetim-öğretim elemanı-öğrenci ilişkisi olumsuz yönde etkilenecektir.

15. Ders gözlemin sizi hangi yönde etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

(Her seçeneği evet/hayır biçiminde yanıtlayınız)

Evet	%	Hayır	%	
72	62,6	43	37,4	a) Meslektaşlarımla daha fazla mesleki bilgi ve deneyim paylaşımında bulunacağım.
59	50,0	59	50,0	b) Kendimi düzenli olarak mesleki gelişme ortamında tutacağım.
34	28,6	85	71,4	c) Ne kadar iyi bir öğretmen olduğumu anlayacağım.
39	34,5	74	65,5	d) Olumsuz yönde etkileneceğim.
78	68,4	36	31,6	e) Eksik yönlerimi görme fırsatı bulacağım.

Anketin Değerlendirilmesi

Anket sorularına verilen yanıtlar yüzdesel olarak sıralı bir biçimde değerlendirildiğinde, ortaya çıkan ağırlıklı görüşler şöylece özetlenebilir:

Öğretim elemanları genel yaklaşım olarak;

- ders gözlem uygulamasının gerekli olmadığını (%51.5),
- derslerinin bir başkası tarafından gözlemlenmesini istemediklerini (%58.8),

- kendilerinin de bir başka öğretim elemanının dersini gözlemlemek istemediklerini (%55.5),
- derslerinin bugüne kadar 3 kez ve daha fazla gözlemlendiğini (%57.1),
- ders gözlemin tüm öğretim elemanları tarafından yapılmasını (%48.4),
- ders gözlemin her eğitim-öğretim yılında bir kez yapılmasını (%42.7),
- ders gözlemin bir ders saati ile sınırlandırılmasını (%53),
- ders gözlemin önceden haber verilmeden yapılmamasını (%81.1),
- ders gözlem sonuçlarının sadece gözlemi yapan öğretim elemanı ile birlikte değerlendirilmesini (%83.8),
- değerlendirme sonuçlarının açıklanmamasını (%57.6) belirtmiştir.

Öğretim elemanları ders gözlem esnasında;

- etkilenmeden derslerine alıştıkları biçimde devam edeceğini (%56.7),
- denetim ortamında olduklarını (%72.3),
- başarılı bir görüntü sergilemek için, her zamankinden daha fazla çaba harcamayacaklarını (%61.8),
- yanlış değerlendirilebileceklerini (%65.5),
- öğrencileriyle olan iletişimlerinin olumsuz yönde etkilenmeyeceğini (52.7),
- hata yapmaktan korktuklarını (%52.6),
- uyguladıkları öğretim yönteminin başkaları tarafından bilinmesinden memnun olacaklarını (%78.6) düşünmektedir.

Öğretim elemanları ders gözlem uygulamasının yaygınlaşması ile yabancı dil öğretiminde;

- öğretim elemanları arasında mesleki dayanışmanın artmayacağını (%53.5),
- daha saydam bir eğitim-öğretim anlayışının gelişeceğini (%51.8),
- öğretim elemanları arasında gerginlik oluşacağını (%59.3),
- homojen bir öğretim yöntemi sağlanması yönünde katkı sağlanacağını (%50.8),
- yönetim-öğretim elemanı-öğrenci ilişkisi olumsuz yönde etkilenmeyeceğini (%53.7) düşünmektedir.

Ders gözlem uygulaması ile öğretim elemanları bireysel olarak;

- meslektaşlarıyla daha fazla mesleki bilgi ve deneyim paylaşımında bulunacaklarını (%62.6),
- kendilerini düzenli olarak mesleki gelişme ortamında tutacaklarını (%50),
- ne kadar iyi öğretmen olduklarını anlamış olmayacaklarını (%71.4),
- olumsuz yönde etkilenmeyeceklerini (%65.5),
- eksik yönlerini görme fırsatı bulacaklarını (%68.4) düşünmektedir.

Ankete katılan öğretim elemanlarının yabancı dil öğretiminde ders gözlem ile ilgili diğer görüş, öneri ve değerlendirmeleri yazılı olarak talep edilmiştir. Ortaya konan yazılı görüş ve önerilerin yoğunluklarına göre ana başlıklar biçiminde özeti şöyledir:

- Ders gözlem uygulaması yerine, çağdaş yabancı dil öğretim yöntem ve tekniklerinin yaygınlaştırılması amacıyla, mesleki eğitim ünitesi /hizmet içi eğitim devreye sokularak etkinleştirilmelidir. (62 kişi)
- Ders gözlem esnasında yapay ve stresli bir ortam oluşacağından, sağlıklı değerlendirme ve sonuçların alınması güçleşecektir. (54 kişi)
- Mesleğe yeni başlayanlar için öğretmen geliştirme ünitesi ('teacher training') kurulmalı ve ders gözlemleri de bu üniteden sorumlu öğretim elemanları tarafından yürütülmelidir. (44 kişi)
- Ders gözlem uygulaması başlatılmadan önce, tüm ilgili personele ortak eğitim verilmelidir. (39 kişi)
- Ders gözlem, öğretim elemanlarının yeterliğinden şüphe duyulduğu hissi yaratmaktadır. (38 kişi)
- Yabancı dil öğretiminde ilk kez istihdam edilen öğretim elemanlarına deneyimli öğretim elemanlarının yanında bir yıl süreli ders gözlem süresi verilmelidir. (33 kişi)
- Ders gözlem sadece ilgili öğretim elemanına geribildirim amacıyla yürütülmelidir. (29 kişi)
- Ders gözlem sadece mesleğe yeni başlayanlara uygulanmalı ve 3 yıl ile sınırlandırılmalıdır. (28 kişi)
- Deneyimli öğretim elemanlarının birbirlerinin derslerini gözlemlemede tarafsız olmaları güçtür. (19 kişi)
- Dersi gözlemlenen öğretmen gözlem esnasında tam kendisi gibi davranamaz. (14 kişi)
- En iyi gözlemi zaten öğrenci yapmaktadır, bu nedenle ders gözlem gereksizdir. (11 kişi)

Sonuç ve Öneriler

136 öğretim elemanına uygulanan anketin sonuçları ve yapılan değerlendirmeler dikkate alındığında;

- Yabancı dil öğretimini üstlenen öğretim elemanlarının ders gözlem uygulamasına genel olarak kuşkuyla yaklaştıkları ve daha çok bir denetim aracı olarak kullanılacağını düşündükleri görülmektedir. Ülkemizdeki eğitim-öğretim alışkanlıkları ve algılaması dikkate alındığında, bu kuşku anlaşılabilir ve açıklanabilir bir durumdur.

- Ders gözlemin hangi amaçla yapıldığı ve sonuçlarının nasıl değerlendirileceği konusundaki kuşkular, öğretim elemanlarının olumsuz ya da belirgin olmayan tutumuna önemli gerekçeler oluşturmaktadır.
- Mesleki eğitim (öğretmen yetiştirme) ve eğitim-öğretim düzenimizin genel yapısı itibarıyla, ders gözlem gibi demokratik, saydam ve paylaşımcı bir uygulamanın mevcut eğitim-öğretim alışkanlıklarımızla örtüşmediği anlaşılmaktadır.
- 10 yıldan fazla mesleki deneyimi olan öğretim elemanları ders gözlem uygulamalarına daha fazla oranda olumsuz yaklaşmaktadırlar. Bu nedenle, geçici bir dönem için ders gözlemin daha çok genç kuşak öğretim elemanlarına mesleğin ilk yıllarında uygulanması daha doğru sonuçlar verebilecektir.
- Ders gözlem ve benzeri mesleki gelişim çalışmalarının daha organize ve uzun erimli bir program çerçevesinde bu konularda görevlendirilmiş ilgili üniteler tarafından yürütülmesi, yabancı dil öğretiminin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Çağdaş eğitim-öğretim yaklaşımlarının gereği olan mesleki dayanışma ve saydamlık ölçütlerine işlerlik kazandırılabilmesi için, ders gözlem uygulamalarının bilimsel altyapı çalışmalarıyla desteklenerek önümüzdeki süreçte devreye alınması, yabancı dil öğretiminde amaçlanan hedefler açısından önemlidir. Yabancı dil öğretiminde mevcut sorunlarımızın temelinde, öğretim sürecinde hangi yöntemle öğretim yapıldığı ve ne tür ders kaynakları ve materyallerinin kullanıldığı ana etken olduğu tüm platformlarda vurgulanmaktadır. Tüm bu sorunların nereden kaynaklandığının tespiti için de, sınıf içi etkinliğin daha saydam ve değerlendirmeye açık bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, sınıflarımızı birer “kara kutu” (Demirel, 2008) gibi bilinmeyen, görünmeyen ve dokunulmayan ortamlar olmaktan çıkarmalıyız. Mesleki gelişim için her bir dersin somut olarak değerlendirilebileceği bir ortamın yaratılması ile, yabancı dil öğretiminden beklenen olumlu sonuçların elde edilmesinde önemli mesafeler alınacaktır.

Yabancı dil öğretiminde etkin ve homojen bir öğretim yönteminin geliştirilmesi yönünde destek sağlayabileceği düşünülen ders gözlem uygulamasının yaygınlaştırılması hiç kuşkusuz öğretim elemanlarının bu konuya olumlu yaklaşımları ile geliştirilebilecek bir durumdur. Yılların getirdiği eğitim-öğretim alışkanlıkları terk etmenin güçlüğü bu konuda önemli bir engeldir. Ders gözlemin bir denetim aracı olmadığının anlaşılması, aksine eğitim-öğretim sürecinin doğal bir parçası olduğunun benimsenmesiyle konuya daha sıcak bakacak öğretim elemanlarının sayısı artacaktır. Çağdaş yabancı dil öğretimi ve bu alandaki kalite güvencesi çalışmalarının önemli bir ögesi olan ders gözlemlerinin daha sistematik bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Özellikle genç kuşak öğretim elemanlarının bu sürecin içinde tutulmaları yabancı dil öğretiminde sürdürülebilir bir yapının oluşmasına destek sağlayacaktır.

Yükseköğretimde yabancı dil öğretimi için görevlendirilen öğretim elemanlarının ilk istihdamda öğretmenlik mesleğinin temel mesleki donanımlarına sahip olmaları esas olmalıdır. Sadece alan bilgisine ve yabancı dil konuşma yetkinliğine sahip olmakla, öğretim etkinliğinin yürütülmesi sağlıklı sonuçlar vermeyecektir. Gündeme pek gelmeyen bu konunun tüm yönleriyle ele alınarak mutlaka yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Öğretim etkinliğinin temel mesleki donanımları, üniversitelerin bünyesinde oluşturulacak ilgili birimler tarafından ve işlevsel bir program dahilinde bu konuda eksikliği olan tüm öğretim elemanlarına verilmelidir. Öğretmenlik formasyonu olmayan öğretim elemanlarının hangi yöntemle eğitim-öğretim yaptıkları tamamen kendi bireysel donanımlarına, iyi niyetlerine ve öngörülerine bağlıdır. Bu kapsamda, çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerinin etkinleştirilmesi sürecinde ders gözlem uygulamalarının da devreye sokularak yaygınlaştırılması yararlı bir yaklaşım olacaktır. Kaliteli bir yabancı dil öğretiminin, bu alanda yaygınlık kazanmış çağdaş ölçütlerde öğretim yapan öğretim elemanları ile mümkün olabileceği temel gösterge olarak kabul edilmelidir.

Kaynakça

- Altrichter, H. ve Posch, P. (1998). *Lehrer erforschen ihren Unterricht. Eine Einführung in die Methoden der Aktionsforschung*. Bad Heilbrunn, Klinkhardt Verlag.
- Demirel, Ö. (2007a). *Öğretim ilke ve yöntemleri. Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2007b). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2008). Yabancı Dil Bölümleri ve Yüksekokullarının Yabancı Dil Öğretimindeki Sorunları Kurultayı açılış konuşması, Muğla Üniversitesi, 7 Mayıs 2008.
- Diem-Wille, G. (1999). *Unterrichtsbeobachtung als Lernprozess*. In: Schulinnovationen Nr. 15. Innsbruck, Klagenfurt und Wien.
- Duff, T. (ed.) (1988). *Explorations in teacher training: Problems and Issues*. Longman.
- Jonson, K. F. (2002). *Being an effective mentor: How to help beginning teachers succeed*. California: Thousand Oaks, Corwin Press.
- Özbay, R. (2008). *Yabancı dil öğretiminde yeniden yapılanma gereksinimi*. Yabancı Dil Bölümleri ve Yüksekokullarının Yabancı Dil Öğretimindeki Sorunları Kurultayı, Muğla Üniversitesi, 7-9 Mayıs 2008. Kurultay Bildirileri Kitabı, Hazırlayan: Doç.Dr. Kınıs M., s. 279-293.
- Parrott, M. (1993). *Tasks for language teachers: A resource book for training and development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Portner, H. (2002). *Being mentored: A guide for proteges*. California: Thousand Oaks, Corwin Press.

- Richter, D. (Hrsg.) (2000). *Methoden der Unterrichtsinterpretation. Qualitative Analysen einer Sachunterrichtsstunde im Vergleich*. Weinheim/München: Juventa Verlag.
- Schratz, M.; Iby, M.; Radnitzky, E. (2000). *Qualitätsentwicklung - Verfahren, Methoden, Instrumente*. Weinheim und Basel, Beltz Verlag.
- Wajnryb, R. (1993). *Classroom observation tasks: A resource book for language teachers and trainers*. (Cambridge teacher training and development). Cambridge: Cambridge University Press.
- Wragg E. C. (1999). *An introduction to classroom observation*. (2. Edition). London: Routledge.
- Ziebell, B. (1998). *Materialien zur Unterrichtsbeobachtung*. München: Goethe Institut.
- Ziebell, B. (2002). *Unterrichtsbeobachtung und Lehrerverhalten* (Fernstudieneinheit 32). Berlin: Langenscheidt Verlag.
- Ziefuss, H. (1978). *Methoden der Unterrichtsbeobachtung*. Braunschweig: Westermann Verlag.

Ek 1a: İngilizce Ders Gözlem Değerlendirme Formu

CLASSROOM OBSERVATION CHECKLIST			
Instructor:	Observer:		
Date:	Course Code and Class:		
Choose the appropriate item for your observation by using the following scale. 1=Not observed 2=More emphasis 3=Accomplished very well			
ORGANIZATION	1	2	3
Presented overview of the lesson.			
Paced lesson appropriately.			
Presented topics in logical sequence.			
Related today's lesson to previous/future lessons.			
Summarized major points of the lesson.			
PRESENTATION	1	2	3
Explained major/minor points with clarity.			
Defined unfamiliar terms, concepts, and principles.			
Used variety of examples to clarify points.			
Explanations for complex or difficult material.			
Emphasized important points.			
Wrote key terms on blackboard.			
Integrated materials (examples, cases, simulations) from "real world".			
Active, collaborative, and cooperative learning favored over passive learning.			
Responded to problems raised during lesson.			
INTERACTION	1	2	3
Maintained student attention.			
Actively encouraged student questions/discussion.			
Waited sufficient time for students to answer questions.			
Listened carefully to student questions.			
Asked probing questions when student answer was incomplete.			
Responded appropriately to student questions.			
Restated questions and answers when necessary.			
Maintained eye contact with students.			
Used humor appropriately to strengthen retention & interest.			

Ek 1b: Almanca Ders Gözlem Değerlendirme Formu

BEWERTUNG DER UNTERRICHTSBEOBSACHTUNG			
Lehrer/in:	Beobachter/in:		
Datum:	Klasse:		
Benutzen Sie folgende Bewertungen: 1 = nicht beobachtet 2 = betont 3 =sehr gut durchgeführt			
UNTERRICHTSAUFBAU	1	2	3
Präsentation des Unterrichts in seinen einzelnen Schritten			
Angemessene Durchführung des Unterrichts			
Logische Abfolge der Unterrichtsdurchführung			
Beziehung des Unterrichts zur folgenden bzw. zur vorangegangenen Unterrichtseinheit			
Zusammenfassung des Unterrichts in seinen wesentlichen Punkten			
UNTERRICHTSDURCHFÜHRUNG	1	2	3
Klare Erklärung der wesentlichen und einzelnen Punkte			
Definition unbekannter Begriffe, Konzepte und Prinzipien			
Benutzung verschiedener Beispiele zur Klarmachung des Themas			
Erklärung von komplexen und schwierigen Materialien			
Betonung wichtiger Punkte			
Angabe von Schlüsselwörtern			
Beispiele, Situationen und Vergleiche aus dem realen Leben			
Bevorzugung des aktiven Lernens			
Lösung von Problemen, die während des Unterrichts auftreten			
INTERAKTION	1	2	3
Aufrechterhaltung der Lerner Aufmerksamkeit			
Ermütigung der Lerner zu Fragen evtl. zur aktiven Diskussion und Teilnahme am Unterricht			
Genügende Zeit zur Beantwortung von Fragen			
Aufmerksamkeit des Lehrbeauftragten gegenüber Lernerfragen			
Zusätzliche Fragen des Lehrbeauftragten zur Festigung des Themas			
Angemessene Antworten zu Lernerfragen			
Wiederholen von Fragen und Antworten			
Aufrechterhaltung des Augenkontakts			
Anekdoten bzw. Witze zum Unterrichtsinhalt für die Lerner motivation			

Ek 1c: Fransızca Ders Gözlem Değerlendirme Formu

OBSERVATION DES CLASSES			
Enseignant:	Observateur:		
Date:	Code de la classe:		
Utilisez les échelles suivantes: 1= non observé 2= appliqué 3= très bien appliqué			
STRUCTURE DU COURS	1	2	3
Présentation générale du cours			
Bonne élaboration du cours			
Bon ordre de présentation			
Connexion avec les cours antérieurs/futurs			
Résumé des points clés			
PRÉSENTATION DU COURS	1	2	3
Présentation claire des points clés			
Définition de la terminologie et principes non maîtrisés			
Utilisation d'exemples pour compléter les sujets			
Explication des matériaux compliqués			
Accentuation des points clés			
Écriture au tableau du vocabulaire clé			
Choix de matériaux de la vie quotidienne (ex, situations)			
Préférence d'un apprentissage actif, de participation			
Résolution des problèmes pouvant apparaître			
INTERACTION	1	2	3
Attirer l'attention des étudiants			
Encourager les questions et débats des étudiants			
Attendre suffisamment les réponses des étudiants			
Écoute attentive des questions des étudiants			
Poser des questions en cas de réponse insuffisante			
Réponses convenables aux questions des étudiants			
Répétition des questions et réponses si nécessaire			
Contact visuel avec les étudiants			
Humour convenable pour renforcer l'attention			